Utlåtande FsUU 11/2018 rd– B 11/2018 rd

Försvarsutskottet

Regeringens årsberättelse 2017

Till revisionsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens årsberättelse 2017 (B 11/2018 rd): Ärendet har remitterats till försvarsutskottet för utlåtande till revisionsutskottet. Tidsfrist: 27.9.2018.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- överdirektör, avdelningschef Teemu Penttilä, försvarsministeriet
- konsultativ tjänsteman Timo Rivinoja, försvarsministeriet
- överste Ali Mättölä, Huvudstaben.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I regeringens årsberättelse 2017 konstateras att Finlands säkerhets- och försvarspolitiska omvärld har förändrats. Enligt berättelsen har kraven på försvaret ökat. Försvaret av Finland kräver en till omvärlden anpassad helhet av mark-, sjö- och luftförsvar, gemensamma prestationskapaciteter som stöder dem och förmåga att ta emot och lämna internationellt stöd och bistånd.

I början av 2017 blev försvarsredogörelsen klar. Försvarsutskottet lämnade betänkande (FsUB 4/2017 rd) om redogörelsen. I redogörelsen ingår riktlinjer för hur Finlands försvarsförmåga ska upprätthållas, utvecklas och användas på medellång sikt, alltså inom en period på 8–12 år. Enligt de sakkunniga som utskottet hört ska genomförandet av de här riktlinjerna garantera att försvarsförmågan svarar mot de krav som omvärlden ställer. Inom underhållet och utvecklingen av försvaret under redogörelseperioden prioriteras samtliga försvarsgrenars beredskap, ersättande av kapaciteter som tas ur drift samt spaning, cyberförsvar och fjärrpåverkan.

Förebyggande försvarsförmåga

I årsberättelsen utvärderas hur de samhälleliga effektmålen har uppnåtts. Följande funktioner fick betyget god: en försvarspolitik som främjar Finlands intressen, att garantera ett säkert samhälle genom myndighetssamarbete och att stärka den internationella säkerheten. Däremot fick förebyggande försvarsförmåga betyget nöjaktig.

Enligt utredning förklaras betyget nöjaktig med att vår säkerhetspolitiska miljö har förändrats och att försvarssystemet ställts inför interna utmaningar. Exempelvis har försvarsmakten tvingats satsa ansenliga summor på beredskapsfrågor. Arbetet med beredskapen har också krävt en hel del personella resurser.

Utskottet påpekar att också materiell beredskap är av stor vikt för den förebyggande försvarsförmågan. En stor utmaning är att arméns massiva materiel föråldras över hela linjen och ersättande vapensystem måste köpas in i ett läge där marinens och flygvapnets huvudsakliga materiel kommer att bytas ut på 2020-talet. Utskottet ser det som viktigt att genomföra riktlinjen i försvarsredogörelsen att beredskapen ska förbättras med 50 miljoner euro från och med 2018 och att ett årligt tillskott beviljas för att bibehålla nivån på investeringar i materiel (150 miljoner euro utöver indexhöjningarna från och med 2021), så att också armén kan köpa in tillräckligt med modern försvarsmateriel.

Andra centrala faktorer som påverkar försvarsförmågan

Den materiella beredskapen måste upprätthållas inom de tre försvarsgrenarna och dessutom måste det säkerställas att försvarets personal är rätt dimensionerad med tanke på att uppgifterna blir mer omfattande. Flexibilitetskraven på personalen är redan nu höga till följd av de ökade uppgifterna och kraven med avseende på beredskapen, bevärings- och reservistutbildningen som kvalitativt och kvantitativt ska vara tillräcklig, de nya uppgifterna inom cyberförsvar och militär underrättelseverksamhet samt det omfattande internationella samarbetet. Utskottet har under hela valperioden regelbundet påpekat att försvarsmaktens styrka på 12 000 personer (8 000 soldater och 4 000 civila) är underdimensionerad. Utskottet välkomnar att försvarsmakten får 100 nya tjänster nästa år för att upprätthålla aktionsberedskapen, utbilda värnpliktiga och utveckla nya kapaciteter. Men det här tillskottet kommer inte att räcka till. Det är ytterst viktigt att nästa redogörelse om försvaret tydligt stakar ut vilken personalstyrka som behövs för att försvarsmakten ska kunna sköta sina lagfästa uppgifter på bästa möjliga sätt.

Försvarets lokalutgifter är ungefär 260 miljoner euro 2018. Det betyder att mer än 10 procent går åt till fastighetsutgifterna, som ökar hela tiden. Utskottet ser det som oroväckande att de fortsatt ökande fastighetsutgifterna verkar vara svåra att stävja trots de massiva spar- och anpassningsåtgärderna. Kostnadstrycket kommer framöver att öka också till följd av investeringar i skyddsutrymmen som krävs på grund av strategiska kapacitetsprojekt, förbättringar av lagerlokaler för sprängämnen i syfte att uppfylla kraven i lagstiftningen och renoveringar för att förbättra inomhusluften i kaserner.

I sitt betänkande om försvarsredogörelsen menar utskottet att det är nödvändigt att göra en kritisk bedömning av den nuvarande modellen, som innebär att försvarsmakten är hyresgäst hos Senat-

fastigheter. Utskottet förutsätter att det inom statsförvaltningen genast startas en utredning av alternativa handlingsmodeller.

Riksdagens uttalanden och ställningstaganden

Arbetsfördelningen mellan försvarsmakten och polisen i skötseln av säkerhetsuppgifter

Vid behandlingen av proposition RP 187/2016 rd förutsatte riksdagen att försvarsministeriet och inrikesministeriet lämnar en utredning om arbetsfördelningen mellan försvarsmakten och polisen i skötseln av säkerhetsuppgifter före utgången av 2018. I årsberättelsen uppger regeringen att den utredning som riksdagen begärt kommer att lämnas i slutet av höstsessionen, så att uppföljningsperioden är så täckande som möjligt. Utskottet anser att uttalandet kan strykas.

Ekonomiska förmåner för värnpliktiga

I sitt betänkande om värnpliktslagen 2007 förutsatte riksdagen att regeringen vidtar åtgärder för att beväringstjänstgöringen ska beaktas i pensionen och hemförlovningspenning betalas till dem som hemförlovas. Vidare förutsatte riksdagen att de ekonomiska förmånerna för värnpliktiga förbättras.

Utskottet noterar att de ekonomiska förmånerna till värnpliktiga, till exempel dagpenningarna, har höjts de senaste åren. Däremot har projekten för att återinföra hemförlovningspenningen eller att beväringstjänstgöringen ska beaktas i pensionen inte avancerat. Beslut om detta ska fattas inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde. Utskottet anser att utvecklingen av värnpliktssystemet är ett fundamentalt element i vårt försvar. Genomförandet av åtgärderna skulle på ett konkret sätt visa på ett stabilt samhällsstöd för att bevara och utveckla systemet med värnplikt. Därför bör uttalandet stå kvar.

Samlad bedömning av beredskapslagen

Riksdagen förutsatte den 9 december 2011 att statsrådet bör göra en samlad granskning av beredskapslagens förhållande till 23 § i grundlagen (de grundläggande fri- och rättigheterna under undantagsförhållanden). Justitieministeriet inledde äntligen år 2017 en utredning av förhållandet mellan beredskapslagen och 23 § i grundlagen. Utredningen görs i form av ett projekt vid statsrådets kansli. Avsikten är att göra en samlad bedömning av frågan och utreda dels till vilka delar de bestämmelser i beredskapslagen som krävde att lagen stiftas i grundlagsordning fortfarande står i konflikt med grundlagens nya 23 §, dels huruvida dessa konflikter kan elimineras genom ändring av beredskapslagen. Enligt utredning kommer forskningsprojektet att slutföras inom kort. Således kan uttalandet strykas eftersom det har blivit onödigt.

Statsrådets försvarspolitiska redogörelse

I försvarsutskottets betänkande om försvarsredogörelsen ingår ett uttalande om att en parlamentarisk uppföljning som omfattar alla riksdagspartier ska ordnas också vid beredningen av framtida redogörelser om säkerhet. Utskottet påpekar att alla regeringar lämnar redogörelser om utri-

kes-, säkerhets- och försvarspolitiken. Uttalandet om parlamentarisk uppföljning bör stå kvar tills redogörelsen/redogörelserna om de här politikområdena nästa gång har lämnats till riksdagen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Försvarsutskottet föreslår

att revisionsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 18.9.2018

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Ilkka Kanerva saml
medlem Thomas Blomqvist sv (delvis)
medlem Timo Heinonen saml (delvis)
medlem Marisanna Jarva cent
medlem Seppo Kääriäinen cent
medlem Markus Mustajärvi vänst
medlem Riitta Mäkinen sd (delvis)
medlem Sirpa Paatero sd
medlem Markku Pakkanen cent
medlem Jaana Pelkonen saml
medlem Mika Raatikainen saf
medlem Jari Ronkainen saf
medlem Mikko Savola cent
ersättare Eero Reijonen cent.

Sekreterare var

utskottsråd Heikki Savola.

Avvikande mening

Motivering

I årsberättelsen relaterar regeringen några centrala ärenden som är under beredning inom försvarssektorn. Allt möjligt och omöjligt motiveras med förändringar i omvärlden och nationell säkerhet. Men man måste komma ihåg att fokusområdena är olika när det gäller hur förändringarna i den säkerhetspolitiska miljön beskrivs i den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen, utrikesutskottets betänkande om denna och försvarsredogörelsen. Nationell säkerhet är för sin del ett så luddigt begrepp att det kan användas i många olika sammanhang och rentav i bemärkelser som står i strid med varandra.

För det första står det så här i årsberättelsen för 2017: "Förändringen i Finlands militära omvärld har ställt ökade krav på vår försvarsförmåga. För att kunna uppfylla kraven behövs ett försvarssystem som är anpassat till omvärlden. Det försvarssystem som behövs för att försvara Finland består av ett mark-, sjö- och luftförsvar samt gemensamma prestationskapaciteter som stöder dem, samt förmåga att ge och ta emot internationell hjälp. Man har tagit möjligheten till militär alliering i beaktande i utvecklingen av försvarssystemet."

Att tala om möjligheten att alliera oss militärt är vilseledande i ett läge där militär alliering främjas på ett konkret sätt genom omfattande internationellt övningssamarbete, internationella avtal och diffusa förklaringar, underrättelsesamarbete, uppbyggnad av ett militärindustriellt komplex inom EU och anskaffning av utrustning och materiel.

För det andra står det så här i berättelsen: "Prioriteringarna i fråga om att upprätthålla och utveckla försvarssystemet under redogörelseperioden är samtliga försvarsgrenars beredskap, ersättande av kapaciteter som tas ur bruk samt spaning, cyberförsvar och fjärrpåverkan."

Det är fel tågordning för att främja och upprätthålla ett trovärdigt försvar. Personalen är belastad till bristningsgränsen inom försvarssektorn. Det gäller såväl civil som militär personal. Nu har regeringen gått in för att först ro i land de största vapenupphandlingarna i Finlands historia (HX och Flottilj 2020), därefter satsa på att bygga upp det europeiska försvarssamarbetet och försvarsfonden och först sedan åtgärda personalproblemen. Redan före det kommer de totala utgifterna för vårt försvar att överskrida Natos krav, det vill säga två procent av bnp.

För det tredje konstateras följande: "Beredningen av de strategiska kapacitetsprojekten (marinens stridsfartygsprojekt Flottilj 2020 och flygvapnets HX-projekt, som ska ersätta Hornet-jaktplanen) har fortsatt planenligt. År 2018 är det meningen att ingå huvudavtalen om fartygen i projektet Flottilj 2020 och stridssystemen och inleda anbudsförfarandet i HX-projektet."

Enligt FNB står det i försvarsmaktens anvisningar om kommunikation 2014 att kommunikationen ska ha som mål att medborgarna och politikerna inte ska ifrågasätta upphandlingen av jaktplan och stridsfartyg trots att det ekonomiska läget är svårt. Det står i konflikt med detta att planerna för kommunikationen är hemligstämplade på obestämda grunder.

Försvarsmaktens externa kommunikation har karaktär av lobbning, eftersom den enligt anvisningen ska påverka de beslut som fattas. Man är alltså utan vidare ute efter att skapa föreställningar, marknadsföra en enda sanning och propagera. Myndigheterna bör gå ut med opartisk och allsidig information.

I sitt utlåtande påpekar försvarsutskottet mycket riktigt att "det är ytterst viktigt att nästa redogörelse om försvaret tydligt stakar ut vilken personalstyrka som behövs för att försvarsmakten ska kunna sköta sina lagfästa uppgifter på bästa möjliga sätt."

Om regeringen fortsätter på samma linje som tidigare kommer det bara att finnas två alternativ i den närmaste framtiden. Det ena alternativet är att inga åtgärder vidtas i fråga om personalens villkor. Det andra alternativet är att åtgärder vidtas först efter de strategiska upphandlingarna, som man låtit svälla ut så mycket som möjligt, och efter att åtagandena för EU:s gemensamma försvar fullgjorts, och då kommer försvarsutgifterna att öka på ett sätt som inte har parlamentariskt mandat.

I övrigt tar försvarsutskottet i sitt utlåtande upp rätt frågor, såsom de ökande lokalkostnaderna och de värnpliktigas förmåner.

Avvikande mening

Jag föreslår

att revisionsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 18.9.2018

Markus Mustajärvi /vänst